

СТРУКТУРНІ ДИСПРОПОРЦІЇ: ЗМІСТ, ВИДИ ТА ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Соколова Ольга Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент
Державний податковий університет (м. Ірпінь, Україна)
ORCID: 0000-0002-7061-3692
olges@ukr.net

Статтю присвячено актуальній проблемі впливу структурних диспропорцій, що формуються у національному господарстві, на економічну безпеку держави. Структурні диспропорції розглядаються з позицій однієї з основоположних та актуальних загроз економічній безпеці країни на сучасному етапі розвитку. Структура економіки володіє ознаками стійкості, що дає змогу протистояти та нейтралізувати різноманітні внутрішні й зовнішні шоки. Економіка України характеризується нерівномірним розвитком, а її структура – наявністю багатьох диспропорцій, які несуть загрози та впливають на економічну безпеку країни.

Відповідно до сформульованої мети, необхідно вирішити такі завдання: здійснити систематизацію структурних диспропорцій у національній економіці; розкрити їх специфіку в контексті впливу на економічну безпеку України.

У результаті дослідження встановлено, що в економіці України слід виділяти: макроекономічні структурні диспропорції, зумовлені технологічною структурою економіки України, домінуванням середньо-низькотехнологічних та низькотехнологічних виробництв, сировинною моделлю розвитку; територіальні диспропорції, пов'язані з диференціацією в економічному потенціалі регіонів, регіональною спеціалізацією, перекосами між потребами регіонів та їх внеском у розвиток економіки, валовий регіональний продукт; галузеві диспропорції, зумовлені нерівномірним розвитком галузей первинного, вторинного та третинного секторів економіки, скорочення переробної промисловості та її ядра – машинобудування, зростання рівня «аграризації», збільшення сфери послуг за рахунок оптової та роздрібною торгівлі; диспропорції у зовнішній торгівлі є похідними від розвитку внутрішнього ринку та виявляються у зниженні рівня диверсифікації товарного експорту в напрямі домінування сировинної продукції з низькою доданою вартістю та імпорту готової продукції, перевищенні вартісних обсягів імпорту товарів і послуг над їх експортом. Висвітлено наслідки структурних диспропорцій для української економіки. Наголошено на необхідності формування та реалізації державної політики структурної модернізації для зміцнення економічної безпеки України.

Ключові слова: структура економіки, структурні диспропорції, економічна безпека, деіндустріалізація, зовнішня торгівля.

DOI: <https://doi.org/10.32845/bsnau.2021.4.2>

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стійкий та динамічний соціально-економічний розвиток держави нерозривно пов'язаний з її економічною безпекою, яка характеризує внутрішні можливості країни протистояти дестабілізуючій дії різноманітних загроз. Структура національної економіки виступає своєрідним «каркасом», що дає змогу нейтралізувати внутрішні та зовнішні ризики безпеки, певним чином гарантувати стійкість економічного зростання. Останнє залежить від структурних характеристик економіки.

Особливості формування економічної моделі розвитку України зумовили виникнення багатьох структурних диспропорцій, таких як розбалансованість секторів і галузей, дисбаланси на ринках праці й капіталів, надмірна монополізація в окремих видах діяльності тощо. Вони підвищують уразливість країни до внутрішніх і зовнішніх шоків, знижують її виробничий та інтелектуальний потенціал, конкурентні позиції на світовому ринку, підривають основи стійкого та довготривалого економічного зростання. Отже, структурні диспропорції є одними з ключових загроз економічній безпеці держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методологічні та державно-управлінські аспекти

впливу структурних чинників на забезпечення економічного зростання висвітлюються у працях З. Варналія, О. Власюка, В. Горбуліна, Б. Губського, В. Геєця, Я. Жаліла, Е. Прушківської, Л. Шинкарук та багатьох інших. Утім, незважаючи на значний доробок науковців, питання змісту структурних диспропорцій та їхнього впливу на економічну безпеку України потребує подальших досліджень.

Формування цілей статті. Метою статті є висвітлення та систематизація основних структурних диспропорцій у національній економіці, розкриття їх специфіки в контексті впливу на економічну безпеку України.

Методи дослідження. Досягнення поставленої у статті мети здійснено за допомогою таких методів дослідження: аналізу та синтезу, групування та класифікації, економіко-статистичного та системного, логічного узагальнення.

Результати дослідження. Основоположником дослідження еволюції економічної безпеки вважають німецького економіста XIX ст. Ф. Ліста – автора «камералістської» теорії. У монографії «Національна система політичної економії» Ф. Ліст підійшов до класичної теорії не як до універсальної системи законів ідеального

суспільства, а як до історичної і компаративістської науки. Він довів, що вільна торгівля вигідна насамперед розвинутим країнам. Держави, які за своїм економічним розвитком не належать до передових, приречені на економічне відставання від передових. Для захисту національних економік таких держав від конкуренції імпортованих товарів Ф. Ліст наголошував на необхідності проведення протекціоністської політики [1, с. 21].

У першій половині ХХ ст. існування загроз національній економіці усвідомили й уряди розвинених країн. При цьому суттєво змінилося розуміння джерел цих загроз або шляхів боротьби з ними. Якщо периферійні країни бачили загрози економічній безпеці ззовні, у конкуренції більш економічно сильних країн, то високорозвинені країни бачили загрози не лише зовнішні, а й внутрішні. Поштовхом для такого розуміння стала Велика криза 1929–1933 рр., коли не тільки США, а й інші високорозвинені країни опинилися на порозі економічної катастрофи.

У Резолюції «Міжнародна економічна безпека», прийнятої на 40-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у 1985 р., було визначено офіційний статус терміна «економічна безпека» і зазначено, що необхідно сприяти забезпеченню міжнародної економічної безпеки з метою соціально-економічного розвитку та прогресу кожної країни. У 1987 р. на 42-й сесії Генеральної Асамблеї ООН було прийнято Концепцію міжнародної економічної безпеки. У зазначеній резолюції підкреслено, що економічна безпека на національному рівні пов'язана із захищеністю економіки країни від зовнішніх та внутрішніх несприятливих чинників, які можуть порушувати нормальний процес відтворення, погіршувати досягнутий рівень життя населення і тим самим викликати загострення соціальної напруги у суспільстві.

У «Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» економічна безпека розглядається як «стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання» [7]. Оцінка економічної безпеки держави складається з двох головних блоків: поточного стану структури економіки, яка є передумовою розвитку країни, та наявності резервів, тобто спроможності економічної системи нейтралізувати ризики безпеки і компенсувати можливі наслідки їх дії. Таким чином, рівень економічної безпеки країни багато в чому визначається структурою економіки, пропорціями між її складовими елементами.

Структурні диспропорції – це порушення балансу (пропорцій) в економіці загалом або в її окремих секторах. Вони мають відтворювальний характер. Так, якщо у структурі економіки країни мають місце диспропорції у бік сировинної спеціалізації, то така економіка є високочутливою до зміни характеру розвитку світового господарства, несе в собі загрози скорочення національного експорту в період стиснення світового попиту. Структурні диспропорції стримують реалізацію економічного та

соціального потенціалу суспільства, посилюють ознаки макроекономічної нестабільності, підвищують уразливість національної економіки до зовнішніх впливів.

Структурні диспропорції економіки України викликають занепокоєння, адже їх багато. Розглянемо їхню специфіку в контексті впливу на економічну безпеку держави.

Макроекономічні диспропорції. Економічна безпека на макроекономічному рівні включає такі складники, як економічна незалежність, стабільність і стійкість національної економіки, здатність до прогресу та саморозвитку. Структурні диспропорції, що утворилися в економіці України, підвищують її вразливість перед зовнішніми чинниками різної природи та походження, не дають змоги повною мірою реалізувати національні економічні інтереси та досягти оптимального рівня економічної безпеки. Так, за останні десять років значення інтегрального показника економічної безпеки України відповідало критичній зоні (< 50%) [5].

Висока чутливість національної економіки до зміни кон'юнктури на світовому ринку підриває основи сталого розвитку та соціально-політичної стабільності. Спеціалізація економіки України у бік вирощування технічних культур робить її сировинним додатком передових держав та збільшує імпортозалежність країни. І хоча експорт сировинної продукції аграрного сектору забезпечує значні валютні надходження (майже 45% валютної виручки у 2020 р. [6]), зрештою, це поглиблює структурні диспропорції і призводить до подальшого зниження конкурентоспроможності вітчизняної економіки. За Індексом глобальної конкурентоспроможності у 2019 р. Україна втратила дві позиції й посіла 85-е місце зі 141 країни [4].

У умовах глобалізації та інтеграції дедалі більшу роль починає відігравати технологічна структура національної економіки. Технологічний уклад формується у контурі всієї економічної системи країни й у своєму розвитку охоплює лівову частку матеріальних, фінансових, інтелектуальних та інших ресурсів, а також відповідну сферу споживання. Він стає своєрідним макроекономічним самовідтворюваним контуром зі своїм життєвим циклом, а забезпечення економічної безпеки держави в сучасних умовах значною мірою залежить від здатності структури вчасно адаптуватися до технологічних зрушень, спричинених передовими технологіями та виробництвами.

У 2016 р. Організацією економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) було змінено методику поділу видів економічної діяльності за технологічними секторами. Якщо раніше структурування здійснювалося за галузями промисловості, то в результаті зростаючої ролі послуг усі види економічної діяльності включені у структурування за технологічними секторами: високотехнологічний із часткою витрат на науку понад 20% валової доданої вартості (далі – ВДВ) даного сектору, середньовисокотехнологічний (5–20%), середньотехнологічний (1,8–5%), середньонизькотехнологічний (0,5–1,8%) та низькотехнологічний (менше 0,5%). Із розподілу виключені державне управління та оборона, освіта та охорона здоров'я, оскільки регулюються державою [12].

Сучасний стан технологічної структури економіки України свідчить, що основні механізми економічного зростання закладено в галузях середньонизькотехнологічного та низькотехнологічного секторів – 60,0–65,0% ВВП. Водночас внесок у ВВП підприємствами високотехнологічного та середньовисокотехнологічного секторів у 2017–2018 рр. становив 5,7% проти 5,82% у 2015 р. Для порівняння: у 2018 р. ці сектори додали 11,1% до світового ВВП, у т. ч. високотехнологічний сектор – 4%, середньовисокотехнологічний – 7,1%. Внесок технологічних секторів у ВВП України у 2017–2018 рр. представлено в табл. 1.

Збільшення вкладу у ВВП підприємствами високотехнологічного сектору відбулося за рахунок виробництва повітряних і космічних літальних апаратів, супутнього устаткування (код 30.3 за КВЕД-2010) та сфери послуг: наукові дослідження та розробки (код 72), видання програмного забезпечення (код 58.2). Зменшення внеску у ВВП підприємствами інших технологічних секторів пов'язане з втратою традиційних зовнішніх ринків (РФ), військовими діями на Сході України та тривалістю і складністю процесів виходу із цією продукцією на європейські ринки. Низький внесок галузей високотехнологічного та середньовисокотехнологічного секторів на тлі збереження сировинної моделі економіки призводить до технологічної несумісності вітчизняної продукції з продукцією індустріально розвинених країн, посилення залежності національної економіки від зовнішніх ринків.

Територіальні диспропорції. Одними з найважчих перешкод на шляху забезпечення економічної безпеки України є різний рівень розвитку регіонів та диспропорції економічної структури у територіальному розрізі. Істотна диференціація у рівні соціально-економічного розвитку регіонів та територій, що веде до появи так званих депресивних регіонів та поглиблення соціальної нерівності суспільства. Окрім того, втрата Україною контролю над АР Крим і частини території Донецької та Луганської областей унаслідок воєнно-політичного конфлікту посилює структурні дисбаланси та загострила регіональні диспропорції.

Для України характерним є значні диспропорції в економічному потенціалі регіонів та їх внеску у валовий регіональний продукт (далі – ВРП). Лише п'ять областей (Дніпропетровська, Донецька, Київська, Львівська, Харківська) та м. Київ мають більшу за 5% частку у ВРП України. Водночас ці ж регіони формують лівову частку ВРП України: у 2019 р. на ці регіони припадало 56%. Особливо на цьому тлі виділяється м. Київ – 23,9% створеного ВРП України [10, с. 198].

Водночас відбувається нарощування диспропорцій у розрізі обсягу валового регіонального продукту на одну особу. Максимальне значення обсягу ВРП на одну особу в 2019 р. спостерігалось у м. Києві – 320 897 грн, мінімальне – у Луганській області – 18 793 грн), тобто збільшення становило 17,1 рази. Така тенденція спостерігається з 2015 р., але розрив був меншим і становив 14,4 рази [розраховано за 10, с. 199]. До 2015 р. мінімальний обсяг ВРП на одну особу спостерігався у Чернівецькій та Тернопільській областях. Отже, територіальні диспропорції в Україні мають ярко виражений характер.

Очевидно, що диспропорції за рівнем розвитку, наприклад, окремих галузей у регіонах України можуть бути продиктовані їхньою спеціалізацією, проте у цілому картина має куди більш негативне забарвлення. Специфіка географічного розташування території, її кліматичних умов, рівень забезпеченості водними, сировинними та енергетичними ресурсами, наближеність території до відповідних ринків збуту та інші чинники, що зумовлюють неоднорідність територіального розвитку держави, не можуть бути визначальними з погляду динамічних конкурентних переваг. У довгостроковій перспективі диференціація у рівні розвитку регіонів зберігається у зв'язку з відсутністю відповідних умов для згладжування існуючих територіальних диспропорцій. Окрім того, нерівномірність розвитку конкретних галузей у регіональному розрізі призводить до погіршення та послаблення господарських зв'язків, що є загрозою стійкості національної економіки. Отже, для забезпечення економічної безпеки держави з позиції досягнення її стійкості та сталого і збалансованого зростання необхідно включати державні механізми не лише стимулювання зростання ВВП, а й згладжування територіальних диспропорцій через підвищення конкурентоспроможності депресивних регіонів.

Галузеві диспропорції. Розвиток одних галузей (секторів) національної економіки на шкоду іншим провокує великі соціально-економічні кризи, які найчастіше є тривалішими та глибшими і не завжди збігаються з початком циклічних криз. У періоди рецесій та економічної нестабільності диспропорції структури економіки України ще більше демонструють її вразливість до дії зовнішніх чинників, властиву периферійним моделям. Фінансово-економічні потрясіння (1990–2000 рр., 2008–2009 рр., 2014–2015 рр.) є наслідками структурних диспропорцій між галузями і секторами та проявляються у глибокому «обвалі» національної економіки. Так, у 2009 р. темпи падіння ВВП України становили 14,8%, у 2015 р. – 9,8%, що набагато більше, ніж в інших країнах [10, с. 439].

Таблиця 1 – Створення валової доданої вартості технологічними секторами України у 2017–2018 рр., % ВВП

Технологічні сектори	2017 р.	2018 р.	Відхилення
високотехнологічний	0,93	1,02	+0,09
середньовисокотехнологічний	4,80	4,67	-0,13
середньотехнологічний	4,58	4,30	-0,28
середньонизькотехнологічний	19,99	17,99	-2,0
низькотехнологічний	44,61	41,58	-3,03

Джерело: складено автором за даними [3, с. 28]

Поглиблення міжгалузевих диспропорцій фактично зумовило деіндустріалізацію економіки країни, що проявляється у домінуванні енергоємних і галузей, які виробляють продукцію з низьким ступенем обробки (добувна промисловість і розроблення кар'єрів, металургійне виробництво). В Україні спостерігається примітивізація промислового комплексу. Протягом 2016–2020 рр. частка промисловості в загальному обсязі валової доданої вартості зменшилася з 25,0% до 21,0% [8, с. 22]. Занепад або застій традиційних галузей промисловості при цьому поглиблюється. Так, у структурі ВВП частка переробної промисловості України у 2019 р. становила 10,8%, а 80% вартості відвантаженої продукції виробляється галузями середньо-низького і низького технологічних рівнів. Це свідчить про структурне спрощення вітчизняної економіки.

Деіндустріалізація в Україні відбулася за рахунок скорочення переробної промисловості в першу чергу машинобудування, зростання рівня «аграризації» (збільшення виробництва технічних та олійних культур рослинництва), збільшення сфери послуг (третинного сектору). Відзначимо, що активний розвиток галузей третинного сектору не можна вважати однозначним показником, що характеризує прогресивність вітчизняної структури економіки. Адже в Україні зростання має місце не в соціально значущих сферах, таких як охорона здоров'я, освіта, а переважно у сфері торгівлі та операцій із нерухомим майном, частка яких у ВВП станом на 2019 р. становила 13,2% і 6,1% відповідно (табл. 2).

Поглиблення міжгалузевих диспропорцій знижує конкурентоспроможність країни, закріплюючи роль України у міжнародному поділі праці як сировинного придатка.

За Європейським інноваційним табло Україна впродовж останніх десяти років знаходиться на рівні європейських аутсайдерів з інновацій та, відповідно до методики, є «повільним новатором». Значення сукупного індексу для України у 2019 р. становило 32,9% [11].

Інноваційна активність промислових підприємств України у кілька разів нижче аналогічних значень розвинених країн світу, незважаючи на неухильну підвищувальну динаміку (табл. 3). Так, у 2020 р. впроваджували нові технологічні процеси 11,1% промислових підприємств України, тоді як у розвинених країнах – 80–87%. Зауважимо, що Державна служба статистики України відслідковує інноваційну діяльність лише промислових підприємств.

Окрім макроекономічних, територіальних та галузевих диспропорцій, що формуються у структурі національного господарства, слід виділити диспропорції у зовнішній торгівлі як загрозу економічній безпеці.

Диспропорції у зовнішній торгівлі. Дотримання збалансованості у зовнішній торгівлі є надзвичайно важливим для забезпечення економічної безпеки, ураховуючи високий рівень відкритості економіки України. Як зазначає Е.В. Прушківська, «надмірна відкритість економіки країни породжує серйозні проблеми, у результаті яких міжнародна конкуренція призводить до ліквідації цілих галузей, збільшує залежність країни від імпорту; у цілому розвивається структура національної економіки» [9, с. 290].

Міжгалузеві диспропорції, деіндустріалізація та «аграризація» України негативно вплинули на структуру зовнішньої торгівлі, оскільки зовнішній сектор економіки є похідним від внутрішнього. В Україні спостерігається тенденція до зниження рівня диверсифікації

Таблиця 2 – Формування валової доданої вартості в Україні за видами економічної діяльності, % ВВП

Види економічної діяльності	Роки					
	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Сільське, лісове та рибне господарство	7,4	12,1	11,7	10,2	10,1	9,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	5,7	4,8	5,5	5,9	6,0	5,6
Переробна промисловість	13,0	11,9	12,2	12,0	11,5	10,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	14,5	13,8	13,3	13,7	13,2	13,2
Операції з нерухомим майном	5,3	6,2	6,1	5,8	5,8	6,1
Освіта	5,0	4,2	3,7	4,5	4,5	4,3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3,7	2,6	2,5	2,5	2,2	2,4

Джерело: складено автором за даними [10, с. 186]

Таблиця 3 – Інноваційна активність промислових підприємств України

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Кількість інноваційно активних промислових підприємств, од.	777	782	808
У відсотках до загальної кількості промислових підприємств, %	16,4	15,8	16,8
Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, од.	739	687	717
у тому числі впроваджували нові технологічні процеси, од.	451	478	532
У відсотках до загальної кількості промислових підприємств, %	9,5	9,6	11,1

Джерело: складено автором за даними [10, с. 420]

Таблиця 4 – Зовнішня торгівля України у 2015–2020 рр.

Показники	Роки					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Експорт товарів і послуг, млн дол.	47880,2	46023,2	53867,4	59166,7	63416,9	60740,0
Експорт товарів і послуг, % ВВП	52,6	49,3	48,0	45,2	41,2	39,0
Імпорт товарів і послуг, млн дол.	50257,2	52487,2	62494,0	70581,9	75748,7	62376,9
Імпорт товарів і послуг, % ВВП	55,2	56,2	55,7	53,9	49,2	40,1
Сальдо, млн дол.	-2377,0	-6464,0	-8626,6	-11415,2	-12331,8	-1636,9
Експорт високотехнологічних товарів, % експорту товарів	4,3	3,4	2,9	2,6	2,5	2,5
Експорт товарів ІКТ, % експорту товарів	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0

Джерело: складено автором за даними [13]

товарного експорту в напрямі домінування продукції з низькою доданою вартістю та імпорту готової продукції. Так, у 2020 р. зернові культури, чорні метали, жири та олії становили 46,4,7% українського товарного експорту проти 46,2% у 2019 р. [2, с. 34]. Водночас експорт високотехнологічних товарів та товарів ІКТ займають незначну частку у структурі товарного експорту України. Протягом 2015–2020 рр. частка експорту високотехнологічної продукції зменшилася з 4,3% до 2,5%, а товарів ІКТ – збільшилася з 0,8% до 1,0% (табл. 4).

Дані табл. 4 свідчать, що в Україні протягом 2015–2020 рр. питома вага імпорту у ВВП перевищує частку експорту. Результатом перевищення вартісних обсягів імпорту товарів і послуг над їх експортом є від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі, яке постійно зростало в абсолютному розмірі та становило -12331,8 млн дол. У 2020 р. сальдо експортно-імпортних операцій скоротилося у 7,5 рази і становило -1636,9 млн дол. На нашу думку, це зумовлено скороченням промислового виробництва та зменшенням імпорту енергоресурсів. Так, у 2020 р. індекс промисловості становив 95,5% до попереднього року [10, с. 238], імпорт енергоносіїв – 14,7% проти 20,0% у 2019 р. [2, с. 34]. Сировинна спеціалізація українського експорту та висока залежність від імпорту готової продукції посилюють залежність національної економіки, несуть ризики різкого скорочення валютних надходжень за умов зниження цін на сировину на світовому ринку. Це робить Україну економічно вразливою, поглиблює структурні дисбаланси, знижує рівень економічної безпеки та зумовлює високі ризики щодо забезпечення стійкості національної економіки до внутрішніх і зовнішніх загроз.

Висновки. Економіка України характеризується нерівномірним розвитком, а її структура – наявністю багатьох диспропорцій, які несуть загрози та впливають на економічну безпеку держави.

Макроекономічні структурні диспропорції зумовлені технологічною структурою економіки України, домінуванням середньонизькотехнологічних та низько технологічних виробництв, сировинною моделлю розвитку, що посилює залежність національної економіки від зовнішніх ринків. Значні диспропорції в економічному потенціалі регіонів призводять до послаблення господарських зв'язків, поглиблюють соціальну нерівність суспільства, що є загрозою стійкості економіки України. Диспропорції у галузевій структурі несуть ризики деіндустріалізації, сировинної спеціалізації економіки України, витратного характеру виробництва, гальмування інноваційного розвитку. Диспропорції у зовнішній торгівлі посилюють залежність національної економіки від кон'юнктури цін на світових сировинних ринках та збільшують імпортозалежність України.

Отже, структурні диспропорції можуть виникати на будь-якому етапі розвитку національної економіки, знижуючи рівень економічної безпеки держави. Виявлення та усунення структурних диспропорцій є об'єктивною потребою національної економіки, необхідною для виходу на траєкторію довготривалого економічного зростання та сталого розвитку.

Перспективою подальших розвідок у цьому напрямі є розроблення механізму забезпечення економічної безпеки на основі формування та реалізації державної політики структурної модернізації.

Список використаної літератури:

1. Варналій З.С., Буркальцева Д.Д., Саєнко О.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія. Київ : Знання України, 2011. 299 с.
2. Зовнішня торгівля України за 2018–2020 роки : статистичний збірник. *Державна служба статистики*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/06/ztu_20_ue.pdf.
3. Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році : науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко та ін. Київ : УкрІНТЕІ, 2020. 45 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2020/08/za-2019-1-1.pdf>.
4. Інтерфакс-Україна : офіційний сайт. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/617843.html>.
5. Міністерство економіки України : офіційний сайт. URL: <http://www.me.gov.ua>.
6. Міністерство фінансів України : офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua>.
7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі від 29.10.2013 № 1277. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#n153>.

8. Промисловість України у 2016–2020 роках : статистичний збірник. *Державна служба статистики*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/12/zb_prom_16_20.pdf.
9. Прушківська Е.В. Глобалізація як фактор формування секторальної структури економіки України. *Міжнародна економічна політика. Спецвипуск*. 2012. Ч. 2. С. 287–294.
10. Статистичний щорічник України за 2020 рік. *Державна служба статистики*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf.
11. European innovation scoreboard (2020). URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/45940>.
12. Fernando Galindo-Rueda, Fabien Verge (2016). Taxonomy of Economic Activities Based on R&D Intensity. *OECD Science, Technology and Industry Working Papers*. 2016/04. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5jlv73sqqp8r-en.pdf?expires=1642351624&id=id&accname=guest&checksum=F6594CE421FD4415FAE99E2A058EC3FA>.
13. World Bank (2020). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?locations=UA>.

References:

1. Varnalij Z.S., Burkaljceva D.D., Sajenko O.S. (2011) Ekonomichna bezpeka Ukrajinjy: problemy ta priorjety zmicnennja : monoghrafija [Economic security of Ukraine: problems and priorities of strengthening] Kyiv: Znannja Ukrajinjy. (in Ukrainian)
2. Derzhavna sluzhba statystyky (2020) Zovnishnja torghivlja Ukrajinjy za 2018–2020 roky [Ukraine's foreign trade for 2018–2020]. Ofitsiynij sait. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/06/ztu_20_ue.pdf. (in Ukrainian)
3. Pysarenko T.V. (2020) Innovacijna dijalnistj v Ukrajinj u 2019 roci: naukovo-analitychna dopovidj [Innovative activity in Ukraine in 2019] Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologij/2020/08/za-2019-1-1.pdf>. (in Ukrainian)
4. Informatsiine ahentstvo «Interfaks-Ukraina» (2020) [Interfax-Ukraine News Agency]. Ofitsiynij sait. Available at: <https://ua.interfax.com.ua>. (in Ukrainian)
5. Ministerstvo ekonomiky Ukrajinjy (2020) [Ministry of Economy of Ukraine] Ofitsiynij sait. Available at: <http://www.me.gov.ua>. (in Ukrainian)
6. Міністерство фінансів України (2020) [Ministry of Finance of Ukraine] Ofitsiynij sait. Available at: <https://mof.gov.ua>. (in Ukrainian)
7. Verkhovna Rada Ukrajinjy (2020) Pro zatverdzhennja Metodichnykh rekomendacij shhodo rozrakhunku rivnja ekonomichnoji bezpeky Ukrajinjy : Nakaz Ministerstva ekonomichnogho rozvytku ta torghivli [On approval of Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine]. Ofitsiynij sait. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#n153>. (in Ukrainian)
8. Derzhavna sluzhba statystyky (2020) Promyslovistj Ukrajinjy u 2016–2020 rokakh [Industry of Ukraine in 2016–2020]. Ofitsiynij sait. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/12/zb_prom_16_20.pdf. (in Ukrainian)
9. Prushkivjska E.V. (2012) Ghlobalizacija jak faktor formuvannja sektoraljnoji struktury ekonomiky Ukrajinjy [Globalization as a factor in the formation of the sectoral structure of Ukraine's economy]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka. Specvypusk*, no. 2, pp. 287–294. (in Ukrainian)
10. Derzhavna sluzhba statystyky (2020) Statystychnyj shhorichnyk Ukrajinjy za 2020 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2020]. Ofitsiynij sait. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf. (in Ukrainian)
11. European innovation scoreboard (2020). Ofitsiynij sait. Available at: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/45940>.
12. Fernando Galindo-Rueda, Fabien Verge (2016). Taxonomy of Economic Activities Based on R&D Intensity. *OECD Science, Technology and Industry Working Papers*, no. 04. Available at: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5jlv73sqqp8r-en.pdf?expires=1642351624&id=id&accname=guest&checksum=F6594CE421FD4415FAE99E2A058EC3FA>.
13. World Bank (2020). Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?locations=UA>.

Olga Sokolova, PhD, Associate Professor, State Tax University (Irpın, Ukraine)

STRUCTURAL DISPROPORTIONS: CONTENT, TYPES AND IMPACT ON THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

This article is devoted to the current problem of the impact of structural imbalances in the national economy on the economic security of the state. Structural imbalances are considered from the standpoint of one of the fundamental and pressing threats to the economic security of the state at the present stage of development. Ukraine's economy is characterized by uneven development, and its structure is the presence of many imbalances that pose a threat and affect the economic security of the state.

The purpose of the article is to highlight and systematize the main structural imbalances in the national economy, revealing their specifics in the context of the impact on economic security of Ukraine.

The achievement of the goal set in the article is carried out with the help of the following research methods: analysis and synthesis, grouping and classification, economic-statistical and systemic, logical generalization.

The study found that the economy of Ukraine should highlight: macroeconomic structural imbalances due to the technological structure of Ukraine's economy, the dominance of medium-low and low-tech industries, raw materials model of development; territorial disparities related to differentiation in the economic potential of regions, regional specialization, distortions between the needs of regions and their contribution to economic development, gross regional product; sectoral

disparities due to the uneven development of the primary, secondary and tertiary sectors of the economy, reduction of the processing industry and its core of mechanical engineering, increasing the level of «agrarianization», increasing the service sector through wholesale and retail trade; disparities in foreign trade are derived from the development of the domestic market and are manifested in a decrease in the diversification of merchandise exports towards the dominance of low value-added raw materials and imports of finished products, exceeding the value of imports of goods and services over their exports. The consequences of structural disparities for the Ukrainian economy are highlighted.

Practical significance: the main provisions and conclusions of the article can be used in scientific and pedagogical activities when considering issues of economic security of the state.

Key words: *structure of the economy, structural disproportions, economic security, deindustrialization, foreign trade.*

Дата надходження до редакції: 10.12.2021 р.